

TERVE SPORDI EEST!

Väärkohtlemine spordis

Rahvusvaheline koolitusseminar
Radisson Blu Hotel Olümpias
26.11.2019

Eesti Antidopingu ja Spordieetika SA

Väärkohtlemise ennetamine spordis.
KÄSIRAAMAT

Sisukord

- 3 TREENERITE EETIKAKOODEKS
 - 4 FÜÜSILISE VÄÄRKOHTLEMISE MÄRGID
 - 5 SEKSUAALSE VÄÄRKOHTLEMISE MÄRGID
 - 6 HOOLETUSSEJÄTMISE MÄRGID
 - 7 MÄRKAMINE JA SEKKUMINE
 - 8 MIDA ÖELDA LAPSELE
 - 9 ABIVÕIMALUSED
 - 10 LASTEGA TÖÖTAMISE PIIRANG
 - 11 TEGEVUSPLAAN
 - 12 KORDAMISEKS. ÜLDISED VÄÄRKOHTLEMISE MÄRGID
-

Last tuleb kaitsta igasuguse
vaimse ja füüsilise vägivalla,
ülekohtu, hooletusse jätmise,
hooletu või julma kohtlemise või
ärakasutamise ning seksuaalse või
muu kuritarvitamise eest. Lapsel
on õigus perekonna, ühiskonna,
kohaliku omavalitsuse ja riigi
erilisele kaitsele ning abile.

Artikkel 19, Lapse õiguste
konventsioon

SISSEJUHATUS

Henn Vallimäe (Eesti Antidopingu ja Spordieetika Sihtasutus, juhatuse liige)
Brit Tammiste (Justiitsministeeriumi nõunik)

Käsiraamatu eesmärk on aidata kaasa spordi harrastamiseks turvalise keskkonna loomisele ning laste ja noorte igakülgse terve arengu toetamisele. Selles lähtutakse ÜRO lapse õiguste konventsiooni ning lastekaitseseaduse põhimõtetest, väärtustest ning õigustest.

Spordis on omad ohud, mille tõttu võivad väärkohtlemise ohvriks sattuda just lapsed. Peamised riskitegurid on näiteks sagedasem füüsiline kontakt, suurem valu- ja vigastustaluvus, autoritaarsed liidrid ning treeneri ja sportlase ebavõrdne võimusuhe, sobimatu seksuaalkäitumine jms.

Treenerite ning spordiorganisatsioonide esindajate vastutus ja kohustus on õppida ja õpetada tundma väärkohtlemise vorme, tunnuseid ja tagajärgi ning kujundada hoiakuid ja oskusi, mille toel sekkuda ja aidata neid, kes kannatavad väärkohtlemise all.

Riskitegureid aitab vähendada, kui on kokku lepitud:

- avatud suhtlus laste, treeneri ja spordiklubi/spordikooli vahel: lapsed saavad teha ettepanekuid, neid kaasatakse sportimiskeskkonna paremaks muutmisel ja arendamisel – nii on neil julgus igal teemal täiskasvanutega suhelda, sh muredest rääkida;
- spordiklubis/spordikoolis ja spordialaliidus on kokku lepitud, kuidas laste väärkohtlemise juhtumite korral toimitakse – kellele tuleb teatada, millised on aktsepteeritud käitumise (suhete) piirid – ning see on kõigile teada;
- väärtustatakse last ja tema arengut ning heaolu tervikuna.

Kindlasti on Teie organisatsioonis häid mõtteid, mis väärivad esiletõstmist ning jagamist, et laste ja noorte terve ning turvalise spordi eest seista!

On vaja suurt südant, et õpetada ja hoida väikest inimest. Käsiraamatu info ja mõtted on Teile seejuures toeks.

Head lugemist!

Treenerite eetikakoodeks

Eetikakoodeks on kinnitatud Sihtasutus Kutsekoda poolt.

Uuendatud 19. november 2019

ÜLDSÄTTED

I. Eetikakoodeksi reguleerimisala

- (1) Eetikakoodeks sätestab nõuded treenerite tööetikale ning käitumisele.
- (2) Eetikakoodeks kehtib kõikide Eesti Vabariigi treenerite suhtes, sõltumata asukohast.
- (3) Treeneri eetikanõuded kehtivad kõigil oskuste ja pädevuste tasemetel teisi isikuid juhendavatele spetsialistidele nii liikumisharrastuses kui ka võistlusspordis.

II. Ausa mängu põhimõtted

- (1) Treenerite eetikakoodeksi eesmärgiks on juhendada on spordis kehtivad ausa mängu (Fair Play) põhimõtetest.

III. Treenerite käitumise üldreeglid

- (1) Treener peab austama inimõigusi – kõigil treenitavatel on võrdsed õigused ja neid ei tohi diskrimineerida soo, rassi, seksuaalse sättumuse / identiteedi, nahavärvi, keele, usutunnistuse, poliitiliste või muude vaadete, rahvusliku või sotsiaalse kuuluvuse, rahvusvähemusse kuuluvuse, sünnipära või muu ühiskondliku seisundi tõttu.
- (2) Treener peab austama kõigi treenitavate eneseväärikust, tunnustama igaühe panust ning õigust olla sõnaliselt, füüsiliselt ja seksuaalselt ahistamata ning ära kasutamata.
- (3) Treener peab käituma korrektselt ning olema kõigile eeskujuks.

IV. Nõuded treeneri tööks

- (1) Treeneril peavad olema tunnustatud kutseoskused ning peavad puuduma piirangud sihtrühma treenimiseks.
- (2) Treener mõistab, et kutseoskuste arendamine tähendab järjepidevat õppimist ja töö kaudu kogemuste omandamist. Treeneri ülesanne on jagada saadud teadmisi ja oskusi.
- (3) Treener peab austama treeneri ametiväärikust ning olema alati välimuselt ja käitumiselt korrektne.
- (4) Treener peab juhtima dopingut ja keelatud meetodite kasutamise vastast ennetustegevust, selgitama treenitavatele järjekindlalt dopingainete ja keelatud meetodite kahjulikku mõju.

V. Treenitavate heaolu tagamine

- (1) Treeneri ülesanne on juhtida ja mõjutada treenitavate sportlikku käitumist ja sooritust ning samas julgustada neid iseseisvalt otsustama ja oma otsuste, käitumise ja soorituse eest vastutama.
- (2) Treener peab tagama sportimistingimuste sobivuse ja ohutuse ning arvestama treenitavate ea, võimete ja oskustega. Eriti tähelepanelikult peab treener seda jälgima noorte ja algajate puhul.
- (3) Treener peab tunnustama kõigi treenitavate õigust püüelda oma võimete realiseerimise poole, seda ka juhul, kui see tooks kaasa muutused koostöösse senise treeneriga. Sellistel juhtudel peab treener tagama, et teise treeneri kaasamine või treenitava üleminek teise treeneri juurde arutatakse treenitavaga põhjalikult läbi ja muutus on treenitava huvides.

VI. Huvide konflikti vältimine

- (1) Treener peab austama kohtunikke ja tunnustama nende osa võistluste õiglasel ja määruste pärasel läbiviimisel.
- (2) Treener peab tundma ja austama võistlusreeglistiku sisu ja mõtet nii treeningutel kui võistlustel, tagades kõikidele sportlastele võrdsed võimalused ja võistlustingimused.
- (3) Treener ei tohi ei avalikult ega varjatult muuta tema kui koondiste treeneri hoolde usaldatud sportlase treeningplaane ega sundida peale oma treeningmetoodikat, kaasamata sportlase senist treenerit.

VII. Suhtlemine

- (1) Treener peab looma hea koostöö kõigi isikute ja institutsioonidega, kellest võib sõltuda tema treenitavate areng, sealhulgas teiste treenerite, sporditeadlaste, arstide, oma spordialaliidu ja teiste spordiorganisatsioonidega.
- (2) Treener peab tunnustama, et kõigil treeneritel on võrdne õigus oodata oma treenitavatelt reeglite pärasel võistluses edu. Märkused, soovitusel ja kriitika tuleb esitada otse vastavale inimesele ja nendest tuleb rääkida omavahel, mitte avalikult.

VIII. Eetikakoodeksi rikkumine

Eksimusi eetikakoodeksi suhtes käsitletakse treeneri kutsenõuete rikkumisena.

FÜÜSILISE VÄÄRKOHTLEMISE *MÄRGID*

Väikelaps (0-3 eluaastat)

- Vastumeelsus füüsilise kontakti suhtes;
- Vanema ja teiste lastega suhtlemise vältimine;
- Eakaaslastega suhtlemisel kaldub laps käituma agressiivselt;
- Seletamatult tekkinud verevalumid, haavad, luumurrud, nihestused, löömise jäljed;
- Sisemised vigastused, ajukahjustus;
- Ärrituvus;
- Valu või ebamugavustunne mängimisel, istumisel, liikumisel;
- Vanema seletused lapse vigastuste suhtes on ebamäärased ja vastuolulised;
- Letargia, unisus, oksendamine;
- Mahajäämus füüsilises arengus ja motoorsetes oskustes;
- Sage füüsiline vägivald põhjustab pidevat hirmutunnet.

Koolieelik

- Seletamatult tekkinud verevalumid, haavad, luumurrud, nihestused, rihma vm esemega löömise jäljed;
- Erinevas paranemisastmes füüsilised märgid lapse kehal (haavad, verevalumid jt);
- Sisemised vigastused, peakahjustused;
- Valu või ebamugavustunne mängimisel, liikumisel;
- Kergesti ärrituvus, impulsiivsus;
- Madal enesehinnang;
- Tähelepanuprobleemid;
- Vähene initsiatiivikus ja motivatsioon;
- Tegevuste tegemisel raskused nende lõpetamisega;
- Kaldumus teise inimese sõbralikku käitumist interpreteerida vaenulikuna (st reageerivad teiste sõbralikele kavatsustele ärevuse ja vaenulikkusega);

Noorem koolilaps

- Seletamatult tekkinud verevalumid, haavad, luumurrud, nihestused;
- Rihma vm esemega löömise jäljed;
- Erinevas paranemisastmes füüsilised märgid lapse kehal (haavad, verevalumid jt);
- Sisemised vigastused, peakahjustused;
- Laps võib vältida osalemist kehalise kasvatuse tundides või teistes tegevustes, mis võivad paljastada verevalumeid, vigastusi või arme tema kehal;
- Füüsilisele väärkohtlemisele võivad viidata valu või ebamugavustunne mängimisel, liikumisel või füüsilise treeningu ajal;
- Probleemid intellektuaalses arengus ja keelelises eneseväljenduses;
- Probleemid reeglite järgimisel;
- Käitumis- ja sõnakuulmisprobleemid koolis ja kodus (peamiselt just füüsiliselt väärkoheldud lastel).

Teismeline

- Puudulik enesekontroll, ei suuda piisavalt oma tundeid kontrollida, mistõttu on emotsionaalselt ebastabiilsed;
- Vähene stressitaluvus;
- Õpiraskused, probleemid koolikohustuse täitmisega;
- Tähelepanu- ja keskendumisprobleemid;
- Deviantne käitumine (õigusrikkumised, agressiivne käitumine, uimastite kasutamine);
- Vägivalda kasutamine või kogemine kohtingul olles;
- Verevalumid (ebaloomulikus kohas), haavad, luumurrud, nihestused;
- Erinevas paranemisastmes füüsilised märgid lapse kehal (haavad, verevalumid jt);
- Sisemised vigastused, peakahjustused;
- Varajane seksuaalne aktiivsus, rasedus, suguhaigused.

SEKSUAALSE VÄÄRKOHTLEMISE MÄRGID

Väikelaps (0-3 eluaastat)

- Seksuaalselt väärkoheldud väikelapsed ei suuda toimunud vägivalda meenutada, kuid neil jäävad sellest psühholoogilised mälestused ning nad tajuvad ohtu ja hirmu.
- Lapsed tajuvad suguelundite puudutusi (näiteks pesemisel) hirmutavana;
- Veritsused, verevalumid, valud suguelundite või päraku piirkonnas;
- Valud või raskused istumisel, liikumisel, magamisel.

Koolieelik

- Seksuaalse sisuga mängud, mis näitavad lapse vanuse kohta üllatavalt häid teadmisi seksuaalelust;
- Seksuaalse sisuga situatsioonide imiteerimine nukkudega mängides või joonistustel;
- Teiste isikute suguelundite kastumine või silitamine;
- Kõnes seksuaalse sisuga termine kasutamine, seksi teemaliste väljendite või lugude rääkimine
- Valud või raskused istumisel ja liikumisel;
- Veritsused, verevalumid, valud suguelundite või päraku piirkonnas;
- Suguhaigused, kuseteede põletikud.

Noorem koolilaps

- Moondunud ettekujutus seksuaalsusest;
- (Liialdatud) seksuaalse alatooniga (avalik) käitumine (sh korduv, ülemäärane masturbeerimine või selle imiteerimine, seksuaalse sisuga jutud ja mängud);
- Silmatorkav teadlikkus seksuaalelust;
- Ärevus, depressiooninähud või depressioon, post-traumaatiline stressi häire;

- Suitsidaalsed mõtted ja teod;
- Füüsilised kaebused (nt peavalu, kõhuvalu), laps võib teha sagedasi visiite kooliarsti juurde;
- Veritsused, verevalumid, valud suguelundite või päraku piirkonnas;
- Suguhaigused, kuseteede põletikud;
- Valud või raskused istumisel ja füüsilise tegevuse käigus.

Teismeline

- Vaenulikkuse väljendamine enda, eakaaslaste ja teste pereliikmete suhtes;
- Enesevigastamine (selle läbi püütakse vähendada psühholoogilist valu ja tulla toime oma tunnetega);
- Tugev süü ja häbitunne;
- Kõrgem depressiooni, söömishäirete ja post-traumaatiline stressi häire risk;
- Liialdatud seksuaalne käitumine (sagedased ja juhuslikud seksuaalsuhted, erinevad partnerid);
- Seksuaalse sisuga jutud;
- Haaratus prostitutsiooni;
- Rasedus;
- Füüsilised kaebused (nt peavalu, kõhuvalu, raskused istumisel ja liikumisel);
- Veritsused, verevalumid, valud suguelundite või päraku piirkonnas;
- Valud urineerimisel;
- Suguhaigused, kuseteede põletikud;
- Valud või raskused istumisel ja füüsilise tegevuse käigus.

Vt lisaks vanusegrupist lähtuvaid väärkohtlemise märke "Murebaromeetrist"
www.kriminaalpoliitika.ee/murebaromeeter

HOOLETUSSEJÄTMISE *MÄRGID*

Väikelaps (0-3 eluaastat)

- Märgatav mahajäämus kognitiivses arengus, raskused kõne mõistmisel;
- Apatia ja ükskõiksus ümbritseva suhtes;
- Füüsiliselt hooletussejätetud lastel võib olla väiksem kehakaal ja kasv;
- Mahajäämus motoorsetes oskustes nagu pea hoidmine, haaramine, esemete võtmine, pliiatsi käes hoidmine, kõndimine vms;
- Hooletussejätetud väikelapsed võivad mitte naeratada ega naerda, kuna neile ei ole naeratatud ega innustatud seda tegema.

Koolieelik

- Mahajäämus kõne arengus ja teiste kõne mõistmises;
- Huvi puudumine teiste lastega mängimise, suhtlemise ja ümbritseva keskkonna vastu;
- Impulsiivsus;
- Vähene loovus ja õpihuvi;
- Positiivsete tunnete vähene väljendamine;
- Sagedased haigushood (sh aneemia, nakkushaigused, astma);
- Vajakajäämised eakohases käelises tegevuses (nt pliiatsi, kääride, kahvli kasutamine, joonistamine);
- Oskamatus või ükskõiksus enese eest hoolitsemisel (pesemine, riietumine).

Noorem koolilaps

- Vähene initsiatiivikus ja huvi osaleda sotsiaalsetes tegevustes;
- Hooletussejätetud lastel esineb võrreldes füüsiliselt või seksuaalselt väärkoheldud lastega kõige enam õpiraskusi ning probleeme koolis hakkamasaamisega (eriti torkab see silma lugemisoskuste, õigekirja puhul ning matemaatikas);
- Probleemid reeglite järgimisel koolis, korralduste täitmisel ning ülesannete tegemisel algusest lõpuni;
- Passiivsus, vähene suhtlemine eakaaslastega;
- Tõrjutus ja ebapopulaarsus eakaaslaste hulgas.

Teismeline

- Hooletussejätetud lastel esineb võrreldes füüsiliselt või seksuaalselt väärkoheldud lastega kõige enam õpiraskusi ning probleeme koolis hakkamasaamisega;
- Koolist põhjuseta puudumine, väljalangemine;
- Puudulikud toimetuleku ja probleemide lahendamise oskused;
- Alkoholi ja narkootikumide tarvitamine;
- Vähene initsiatiivikus ja huvi osaleda sotsiaalsetes tegevustes;
- Endassetõmbumine, vähene suhtlemine eakaaslastega;
- Tõrjutus ja ebapopulaarsus eakaaslaste hulgas.

KUIDAS REAGEERIDA *KUI ON KAHTLUS, ET LAPS VÕIB OLLA VÄÄRKOHELDUD?*

*Lapsel on raske väärkohtlemisest rääkida.
Täiskasvanud peavad selle vaikuse murdma.*

Märka & sekku!

Kui tekib kahtlus, et laps võib abi vajada, tasub helistada numbril 116 111. Lisainfo: www.lasteabi.ee.

Kui märkad abivajavat last, peab sellele järgnema reaktsioon. Tegevusetusega antakse samuti hinnang lapse abivajadusele.

Lastekaitseseadus kohustab igaüht teatama abivajavast ja hädaohus olevast lapsest. Teata kohaliku omavalitsuse lastekaitsetöötajale, hädaabinumbril (politseisse) 112 või lasteabitelefonil 116 111.

Kui on vajalik lastekaitsealane tugi abivajava või hädaohus oleva lapse abistamiseks, kuid kohaliku omavalitsuse lastekaitse spetsialistiga pole võimalik kontakti saada, saate helistada lasteabitelefonile 116111.

Seksuaalse väärkohtlemise kahtluse korral võib pöörduda ka lastemaja poole. Lastemaja poole võib pöörduda ka tavakodanik või spetsialist, kellele teeb muret lapse seksuaalne käitumine. Teenusele saab pöörduda lapsevanem või laps ise.

Harjutamiseks 5 lauset, mida öelda lapsele/noorele:

- *Sa oled väga vapper, et sa mulle seda rääkisid.*
- *Ma olen väga tänulik, et sa mind usaldasid.*
- *Ma olen su üle uhke, et sa selle teema välja tõid.*
- *See ei ole sinu süü, et see juhtus.*
- *Ma teen endast kõik, et sind aidata.*

“

Parem kaitsta kui kahetseda.

”

MIDA ÖELDA LAPSELE?

*Lapsel on raske väärkohtlemisest rääkida.
Täiskasvanud peavad selle vaikuse murdma.*

Treeneri, toetava ning vastutust võtva täiskasvanuna on Su võimalus käituda nii:

- Kui näed, et lapsel on mure, julgusta teda rääkima juhtunust oma sõnadega. Vajadusel leia kuulamiseks sobiv koht, kuid ära lase lapsel liialt oodata. Anna mõista, et saad aru, et tegemist on eraldi tähelepanu vajava vestlusega.
- Kuula last tähelepanelikult. Tunnusta teda loo rääkimise eest.
- Ütle lapsele, et ta pole juhtunud süüdi.
- Usu last. Sageli võib lapse väärkohtleja olla talle tuttav inimene, pereliige, naaber või sõber. Laps ei pruugi alati aru saada, et ta oli ahistamise või kiusamise ohver.
- Lastele tuleb teada anda, et sõbra väärkohtlemisest rääkime ei too kellelegi kaasa kiusu ega stigmatiseerimist (nt kõrvalejäämine võistlustelt, suhtumise muutus treenerite poolt jms) - sõbra eest seismist väärtustatakse.

Nii saab nt treener rääkida lapse või noorega:

"Kui Sind on väärkoheldud (vaimselt, füüsiliselt, seksuaalselt), kui Sind on hooletusesse jäetud, on oluline, et annaksid juhtunust kellelegi teada ja saaksid abi. Juhtunust rääkimine võib olla hirmutav, aga see on esimene samm selleks, et saaksid paraneda. Räägi täiskasvanule, keda Sa usaldad ja kellega tunned ennast mugavalt. Mõnikord võib see olla Su ema-isa või mõni teine sugulane, mõnikord õpetaja, nõustaja, treener või ka sõbra vanem. Peamine on, et Sa usaldad seda isikut. Räägi kellelegi endaga või enda sõbraga juhtunust!"

Aitäh, et mind usaldasid ja mulle rääkisid. Ma usun sind. Annan endast parima, et Sind aidata.

Miks on lapsel juhtunust raske rääkida?

- hirm, et last ei usuta või hirm tagajärgede ees (võimalik mõju perekonnale, sportlaskarjäärile, mainele, trennist väljalangemine, ebasoosingusse langemine treenerite poolt);
- mõned lapsed ei oska ise väärkohtlemist ära tunda – eriti väga noored lapsed, puudega lapsed;
- häbi ja süütunne;
- valdavas osas on väärkohtleja lapse usaldusringist;
- segadus – mõned lapsed arvavad, et nad on väärkohtlejaga tõelises „suhtes“;
- sportlased peaksid ootuste kohaselt olema tugevad; haavatavust peetakse nõrkuseks;
- hirm, et trennikaaslased saavad teada;
- hirm, et mõistetakse valesti lapse või noore seksuaalset orientatsiooni (nt gei, transsooline vm), kui last on väärkohelnud temaga samast soost täiskasvanu või eakaaslane;
- laps võib salata väärkohtlemist, kuna teda on vägivalla kasutamise või füüsilise karistamisega hirmutatud;
- lapsi sunnitakse vaikima pannes neile vastutus perekonna lagunemise, lapsevanema kurjaks saamise või muude halbade sündmuste ees, mis lähikonnas võiksid juhtuda, kui laps juhtumi avalikustab;
- laps tajub, et avalikustamine toob kaasa sündmuste laine, mida ta ei oska ette ennustada ega ammugi mitte kontrollida. Hirm teadmatuse ees pärsib aga juhtunust rääkimist;
- suhted väärkohtlejaga (sh lojaalsus väärkohtlejale, emotsionaalne side väärkohtlejaga) eriti olukorras, kus teistel lastel (grupis, perekonnas vm) on jahedad suhted väärkohtlejaga

ABIVÕIMALUSED

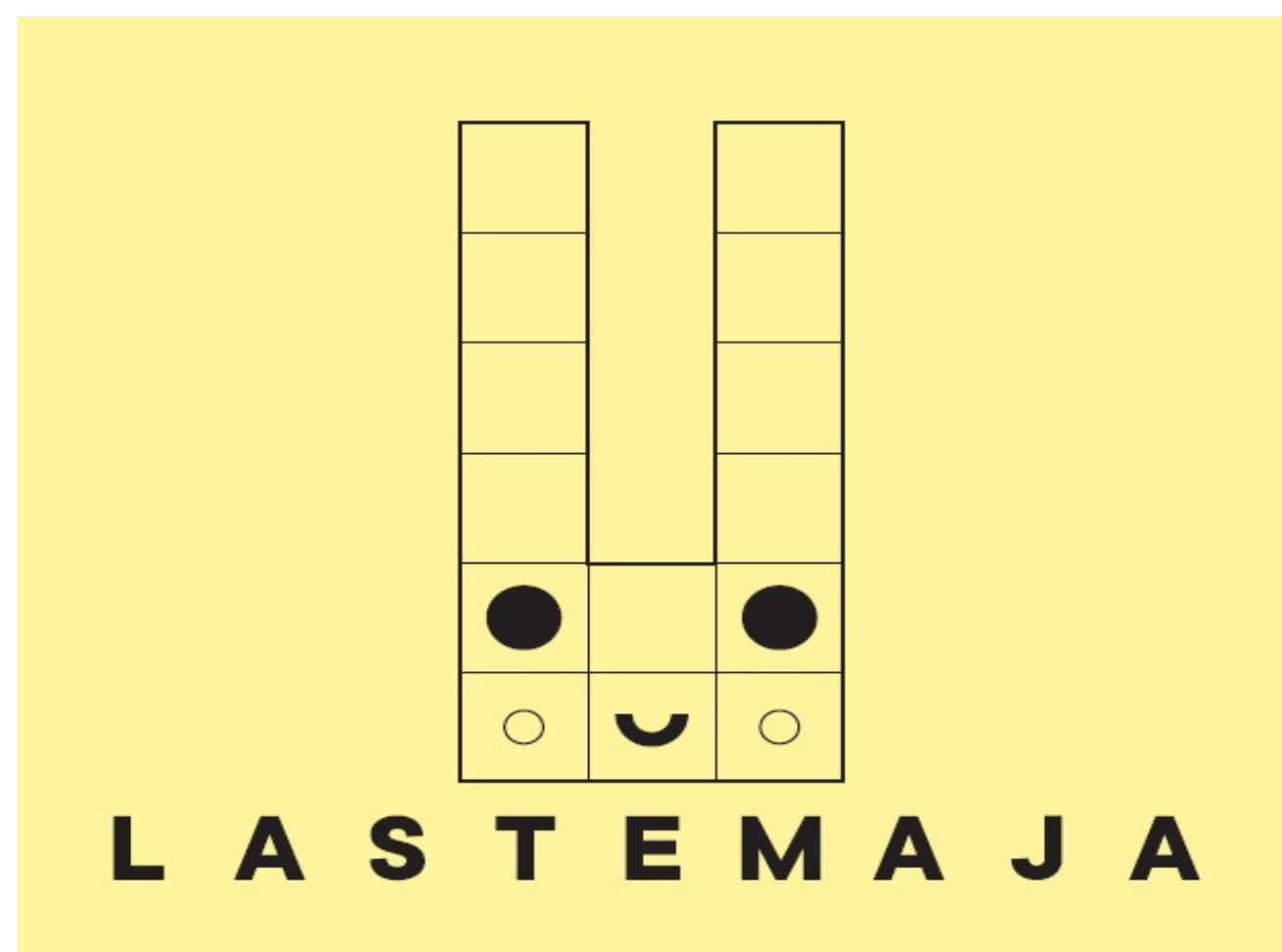
- Abivajavast lapsest tuleb teatada 116 111.
- Helistada võib igaüks ning igal lapsega seotud teemal.
- Kõnelele vastatakse 24/7. Helistamine on anonüümne.
- Hädaohus olevast lapsest teata kohe 112.

Lasteabitelefon 116 111

Kui tekib kahtlus, et laps võib abi vajada, tasub helistada numbril 116 111. Lisainfo: www.lasteabi.ee. Võid lasteabiga vestelda ka chatis või kirjutada kirja.

Abivajav laps on laps, kelle heaolu on ohustatud või kelle käitumine ohustab tema enda ja teiste isikute heaolu. Lastekaitseseadus näeb ette, et iga inimene, kes märkab abivajavat last, **peab teatama kohaliku omavalitsuse üksusele või lasteabitelefonil 116 111.**

Hädaohus olev laps on laps, kes on oma elu või tervist ohustavas olukorras, ja laps, kelle käitumine ohustab tema enda või teiste isikute elu või tervist. Hädaohus olev laps võib olla näiteks üksi elav laps; vägivalda ohver; tõsiselt haige laps; enesetappu üritanud laps; tugevas alatoitumuses olev laps; süüteo toime pannud laps. Hädaohus olevast lapsest tuleb teatada hädaabi numbril 112.

Lastemaja on lapsesõbralik ja erialadevaheline teenus, mida pakume seksuaalselt väärkoheldud või selle kahtlusega laste abistamiseks. Lastemajad asuvad Tallinnas ja Tartus.

Lastemajateenuse osutamiseks töötavad **lapse heaolu nimel** koos erinevad spetsialistid nagu lastekaitsetöötaja, politsei, prokurör, psühholoog ja paljud teised. Lastemajateenuse meeskond hindab lapse tervislikku ja sotsiaalset olukorda ja edasist abivajadust, viib läbi juhtumi lahendamiseks vajalikud uurimistoimingud ning pakub lapsele vajalikku abi.

Lastemaja poole võib pöörduda ka tavakodanik või spetsialist, kellele teeb muret lapse seksuaalne käitumine. Teenusele saab pöörduda lapsevanem või laps ise.

- Anna Frank-Viron (lastemajateenuse juht), 5361 1602, anna.frank-viron@sotsiaalkindlustusamet.ee
- Lilia Tkatš (Põhja lastemaja peaspetsialist), 56477879, lilia.tkats@sotsiaalkindlustusamet.ee
- Kai Hallik (Lõuna lastemaja juhtivspetsialist), 51969511, kai.hallik@sotsiaalkindlustusamet.ee
- Ave Kasenõmm (Lõuna lastemaja peaspetsialist), 53072533, ave.kasenomm@sotsiaalkindlustusamet.ee

LASTEGA TÖÖTAMISE PIIRANG

Lastekaitse seaduse § 20 sätestab piirangud isikutele, kes ei tohi töötada lastega (määratud kriminaalkaristus või sundravi seaduses loetletud süütegude eest). **Tuletame meelde, et spordiklubidel, -liitudel ja huviringidel on kohustus kindlaks teha, kas töötaja sobib ametisse, sh kontrollida ega töötajal ei ole lastega töötamise piirangut.**

Lastega töötamise piirang peab tagama, et lastega kokku puutuvatele kutsealadele ei pääseks töötama inimesed, keda on karistatud või kes on määratud sundravile inimkaubanduse, seksuaalse enesemääramise vastaste kuritegude või prostitutsiooni ja lapspornograafia seotud kuritegude eest. Nende süütegude puhul on lastega töötamise piirang eluaegne, olgu siis karistus kehtiv või kustunud. Muude vägivallasüütegude ja mitme teise kuriteo puhul kehtib piirang karistuse kehtivuse jooksul.

Mida peab tegema tööandja?

- Veenduma, et inimest, keda soovitakse tööle võtta, ei ole eelnimetatud kuritegude eest karistatud või sundravile määratud.
- Kontrollima samal alusel ka neid töötajaid, kes on tööle asunud enne piirangu kehtestamist, s.t enne 2007. aastat.
- Kontrollima pisteliselt kõiki töötajaid veendumaks, et neid ei ole karistatud töötamise vältel.

Kuidas saab asutus inimese kohta infot?

- Lastega töötav asutus peab inimese tausta kontrollimiseks esitama karistusregistrile päringu. Täpsem info ja vormid taotluse esitamiseks on leitavad aadressil karistusregister.ee.
- Päringu tegemiseks on vaja teada inimese ees- ja perekonnanime ning isikukoodi.
- Info saamiseks saadab lasteasutuse esindaja aadressile info@karistusregister.ee digiallkirjastatud pöördumise, milles on märgitud, et päring tehakse lastega töötavainimese kohta.
- Tasuta päringu saab asutus teha ka inimese kohta, kes on asutusse juba ammu tööle asunud. Samuti on võimalik teha ühe isiku kohta tasuta korduspäringuid.

Kui tööle kandideeriv isik on elanud või töötanud mõnes muus Euroopa Liidu riigis, tuleb andmeid isiku karistatuse kohta küsida ka läbi Euroopa Karistusregistri riigist, kus isik on viibinud. Sellisel juhul tuleb taotlusele täiendavalt lisada järgmised isikuandmed:

- riik või riigid, kus isik on elanud või töötanud;
- sünniriik;
- sünnilinn;
- kodakondsus;
- dokumendi liik;
- dokumendi number;
- endine eesnimi (endised eesnimed);
- endine perekonnanimi (endised perekonnanimed);
- isa eesnimi (eesnimed).

Lisainfot päringu kohta saab veebilehel karistusregister.ee, e-posti aadressil info@karistusregister.ee ja telefonil 663 6359.

Järelvalvet lastega töötamise piirangu järgimise osas teostab Sotsiaalkindlustusamet.

MIDA SAAN *MINA TEHA*, ET VÄÄRKOHTLEMIST ENNETADA

Valik tegevusi treenerile, klubile, seltsile, alaliidule.

Ennetustegevustest on kasu, kui nende mõju ulatub laste ja noorteni.

01 Koostage käitumisjuhend

Leppige kokku, kuidas käituda, kui tekib kahtlus, et last on väärkoheldud – selged juhised (sh millised on lubatud või taunitud käitumisviisid) on toeks nt treeneritele õigeks tegutsemiseks ning annavad signaali, milliseid väärtusi spordis toetatakse. Sobimatuid, keelatud, mitmetitõlgendatavaid olukordi on võimalik ennetada, kui ühised reeglid on omavahel (sh lastega) läbi arutatud, kokkulepitud ning nende kohta on infot jagatud kõigile. Nt leppige kokku väljaspool trenniaega treenerite ning noorsportlaste koosviibimise reeglid.

*Igaüks saab
midagi
teha selleks,
et lapsed
oleksid
spordis
kaitstud.*

02 Korraldage seminare ning täiendkoolitusi

Kutsuge rääkima eksperte enda kogemustest ning tegevustest laste ja noorte väärkohtlemise ennetamise teemal spordis. Korraldage üldhariv seminar lapse ja noore arengust, lapse õigustest ning -kaitsest. Väärtustage kolleegi, kes panustab enda teadlikku arengusse (nt omab kutsetunnistust), sh enesetäiendus laste kaitse teemal spordis.

03 Leppige kokku usaldusisikud

- Leppige kokku ning tutvustage lastele usaldusisikuid (võimalusel mees- ja naissoost), kellele nad saavad tagasisidet anda, ettepanekuid teha, aga ka muredest rääkida. Jagage infot lasteabitelefoni 116 111 jt abivõimaluste kohta.
- Kujundage sportlaste ja treenerite hulgas eeskujud, kes lastekaitse ja väärkohtlemise ennetamise teemal sõna võtavad, tegutsevad ning aitavad sportlikele saavutustele keskendumiseks turvalist keskkonda luua.

04 Rääkige & arutage! Lastega, lapsevanematega, kolleegidega.

- Andke kõigile edasi info, et väärkohtlemise kahtluse korral jm laste ja noortega seotud teemadel võivad nii lapsed kui täiskasvanud (ka anonüümselt) nõu ja abi küsida 116 111 lasteabitelefonilt.
- Korraldage aruteluring teemal, mis lastele nende spordiala juures meeldib, mida nad sooviksid muuta, mida nad treenerite puhul hindavad, milline trennikeskkond neile meeldib – see suurendab tõenäosust, et lapsed julgevad jagada ka muresid ja laiemalt enda arvamust;

05 Jagage jooksvalt infot ning ennetusmaterjale

Jagage ennetussõnumitega videoklippe sotsiaalmeedias, meililistides (sh vanemad), ekraanidel, veebilehtedel.

vt Youtube "Laste seksuaalse väärkohtlemise vastane päev".

vt lisaks: <https://www.just.ee/et/laste-vaarkohtlemine-spordis>

Väärkohtlemisele võib viidata järsk muutus lapse või noore käitumises.

Koolieelik

- Ebaturvaline kiindumussuhe;
- Vähene sotsiaalne kompetentsus;
- Agressiivne käitumine suhtlemisel teistega (eakaaslastega).

Noorem koolilaps

- Madal enesehinnang, enesesüüdistused ja häbitunne;
- Usaldamatus teiste inimeste suhtes;
- Ebaturvaline kiindumussuhe;
- Psühhosomaatilised kaebused;
- Tähelepanudefitsiit,
- Kohanemise ja keskendumise raskused koolis;
- Vähene sotsiaalne kompetentsus;
- Hariduslikud erivajadused (aeglasem edasijõudmine koolitöodes, õpiraskused, klassikursuse kordamine; seksuaalselt väärkoheldud lastel on õpiedukus siiski parem kui füüsiliselt väärkoheldud või hooletusse jäetud lastel);
- Konfliktised suhted eakaaslaste, õpetajate ja vanematega;
- Raskused sõprussuhete loomisel ja hoidmisel.

Vt lähemalt siit.

Teismeline

- Negatiivsete emotsioonide väljendamine (nt viha, raev, ükskõiksus, ärevus);
- Kõrgenenud depressiooni ja suitsidaalse käitumise risk;
- Madal enesehinnang ja enesesüüdistused;
- Agressiivsus;
- Kodust ärajooksmine.

Millised on ebaturvalised kiindumussuhted?

- **Vältiv kiindumussuhe** (nt vanemat häirivad lapse emotsionaalsed raskused, ta ignoreerib ja naeruvääristab neid või ärritub ning on emotsionaalselt kättesaamatu);
- **Ärev kiindumussuhe** (nt on sellist suhet loovad vanemad on reageerivad lapse raskustele ja vajadustele ebapüsivalt: kord on nad raskuste korral toetavad ja heas kontaktis, seejärel liigselt sekkuvad, tundetud või emotsionaalselt eemalolevad);
- **Desorganiseeritud kiindumussuhe** (nt ei õpi laps ellise suhte tulemusena oma negatiivseid tundeid väljendama, neid ära tundma ja neid reguleerima. Ajus ei kujune efektiivseid emotsioonide reguleerimise närviringeid). Allikas: peaasi.ee

Meelespea

- Iga sportiv laps peab tundma ennast turvaliselt ning kaitstult.
- Kui märkad väärkohtlemist, ei tohi sellest mööda vaadata.
- Kui laps väärkohtlemisest räägib, on oluline teda kuulata.
- Kui laps on rääkinud, tuleb teda aidata.
- Kui tegutsed, selgita lapsele niipalju kui saad ja oskad, mis edasi juhtub.
- Kui vajad lapsega seotud teemal nõu, helista 116 111. Sul on võimalus konsulteerida ka anonüümselt 24/7 eesti, vene ja inglise keeles.

<https://www.just.ee/et/laste-vaarkohtlemine-spordis>
#tervespordieest

Kontakt: Eesti Antidopingu ja Spordieetika SA